

Tasa-arvolaki Ohjaa koulujen tasa-arvotyötä

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat keskeinen osa suomalaisen koulutuksen arvoperustaa. Vuoden 2014 lopussa vahvistettujen perusopetuksen valtakunnallisten perusteiden mukaan ”Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa.”

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986) eli tasa-arvolaissa säännellään osaltaan tasa-arvon edistämisestä koulutuksessa ja opetuksessa.

Tytöille ja pojille samat mahdollisuudet

Tasa-arvolain mukaan tytöille ja pojille on järjestettävä samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Opetuksen, tutkimuksen sekä oppiaineistojen on tuettava tasa-arvoa. Tämä merkitsee, että opetusta tai oppimateriaalia ei saa käyttää ennakkoluulojen tai kaavamaisten sukupuoliroolien ylläpitämiseen. Sen sijaan tulisi pyrkiä purkamaan ajattelutapoja, jotka ohjaavat valitsemaan esimerkiksi ammatin sukupuolen mukaan. Myös sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tulee ennaltaehkäistä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että koulussa opetetaan arvostavaa suhtautumista kaikkiin ja kerrotaan perustietoa sukupuolen moninaisuudesta. Tasa-arvoa edistetään lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Tasa-arvotyö onnistuu useimmiten silloin, kun se perustuu yhteiseen keskusteluun. Meillä kaikilla on ennakkokäsityksiä siitä, miten tytöt ja pojat toimivat ja mistä he ovat tyypillisesti kiinnostuneita. Avoin keskustelu auttaa tunnistamaan mahdollisia ”piilo-opetussuunnitelmia” ja uudistamaan toimintakulttuuria tasa-arvoisempaan suuntaan.

Suunnitelmalla tasa-arvotyö järjestykseen

Tasa-arvolain mukaan oppilaitoksella tulee olla tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelma tarkoittaa selvitystä oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta, sen pohjalta laadittuja toimenpiteitä ja arviota aikaisempien toimenpiteiden toteutumisesta ja tuloksista. Vuoden 2015 alusta lähtien tasa-arvon edistäminen koskee täysimääräisesti myös perusopetusta antavia oppilaitoksia.

Koulun tasa-arvotilannetta voidaan selvittää tarkastelemalla oppilaista ja toiminnasta kerättyjä tietoja sukupuolen mukaan eriteltynä. Usein tietoa kerätään oppilailta ja henkilöstöltä kirjallisella kyselyllä. Jotta kaikki pääsisivät mukaan keskusteluun, tasa-arvoa voidaan käsitellä oppitunnilla tai teemapäivän puitteissa.

Tasa-arvotyön tulee perustua oppilaitoksen tilanteeseen. Toimenpiteet voidaan valita oppilaitoksen tarpeista käsin. Yleensä on tehokkainta valita muutama konkreettinen toimenpide, jotka toteutetaan tehokkaasti. Toimenpiteet voivat kohdistua

toimintatapoihin, pedagogiikkaan, opetuksen sisältöihin, oppimateriaaleihin tai opintojen ohjaukseen, tai voidaan esimerkiksi päättää järjestää tasa-arvokoulutusta opettajille ja/tai oppilaille.

Tasa-arvosuunnitelmaa tehtäessä tulee kiinnittää erityistä huomiota opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Tasa-arvosuunnitelmaa valmisteltaessa ja tasa-arvoa edistävästä toimenpiteistä päätettäessä tulee pyrkiä myös ehkäisemään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää.

Lain mukaan suunnittelua tehdään yhdessä oppilaiden ja henkilöstön kanssa. Koululle voidaan nimittää tasa-arvotoimikunta, joka vastaa tasa-arvotyöstä. Yleensä tasa-arvotyö onnistuu parhaiten, kun siihen otetaan mukaan oppilaat ja opettajat, ja sillä on koulun johdon tuki.

Tasa-arvosuunnitelma laaditaan pääsääntöisesti vuosittain. Se voidaan myös laatia kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi kerralla. Viime kädessä koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaitoksilla on tasa-arvosuunnitelma.

Tasa-arvosuunnitelmalla on tarkoitus varmistaa, että oppilaitoksissa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä. Kannattaa siis ennen muuta panostaa tasa-arvotyön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, ja sitten kirjata nämä ylös suunnitelmaksi.

Yhdessä vai erikseen?

Tasa-arvosuunnitelmaa ei tarvitse laatia erilliseksi asiakirjaksi, vaan tasa-arvotilanteen selvitys, toimenpiteet ja arvio voidaan liittää osaksi muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Hyvä malli tasa-arvosuunnitelman yhdistämisestä opetussuunnitteluun voisi olla esimerkiksi sellainen, että sukupuolten tasa-arvon edistämistä käsiteltäisiin paikallisessa opetussuunnitelmassa, jonka puitteissa koulut seuraisivat tasa-arvon toteutumista ja laatisivat konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi. Toimenpiteet voitaisiin kirjata koulun lukuvuosisuunnitelmaan. Toimenpiteiden toteutuminen ja tulokset voitaisiin arvioida seuraavaa lukuvuosisuunnitelmaa valmisteltaessa.

Perusopetuksessa tasa-arvosuunnitelmien tulee olla laadittuina 1.1.2017 mennessä, samoin kuin uuden yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaisten yhdenvertaisuussuunnitelmien. Uusien perusteiden mukaisten opetussuunnitelmien tulee olla laadittuina 1.8.2016 alkavalle lukuvuodelle.

Jos oppilaitos on työnantaja ja sen palveluksessa on vähintään 30 työntekijää, sen tulee laatia myös henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma.

Lisätietoa

Finlex-palvelusta löydät keskeisen lainsäädännön:

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), erityisesti 6 §

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986), erityisesti 5, 5 a ja 6 c §

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Hallituksen esitys (HE 19/2014 vp), s. 62–63 (perustelut liittyen yhdenvertaisuuden edistämiseen), s. 110–113 (perustelut liittyen tasa-arvon edistämiseen)

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140019.pdf>

Muuta:

Opetushallituksen julkaisema opas oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelman laadintaan (lainsäädännön osalta vanhentunut, mutta antaa hyvin puitteet tasa-arvosuunnitteluun) <http://www.oph.fi/julkaisut/2008/tasa-arvo-opas>

Tasa-arvovaltuutetun sivuilla on tietoa tasa-arvosuunnittelusta ja sukupuolivähemmistöistä. Tasa-arvovaltuutettu myös antaa ohjeita ja neuvoja. www.tasa-arvo.fi

Tasa-arvo kasvatuksessa -sivusto sisältää paljon vinkkejä, kuinka keskustella oppilaiden kanssa tasa-arvosta ja kuinka kehittää opetusta sukupuolitietoisemmaksi. www.tasa-arvokasvatuksessa.fi

